

De Wegvoeringstraat.

Een straatnaam als herdenking aan een oorlogsdrama uit 1916 te Geraardsbergen.

Jacques DE RO

Van Begijnenstraat tot Wegvoeringstraat

De straat die de Grotestraat met de Wijngaardstraat verbindt en parallel loopt met de hoger gelegen Kollegestraat ⁽¹⁾ noemt de *Wegvoeringstraat*. Deze straatnaam is in de eeuwenoude geschiedenis van Geraardsbergen eerder van recente datum. Uit een toevallige vondst van een ingaande brief aan het stadsbestuur blijkt dat de straat vermoedelijk in 1922-1923 van naam is gewisseld. Tot dat jaar is er sprake van de *Begijnhofstraat*, een straatnaam die verwijst naar het voormalige 'Begijnhof van Sint-Margareta'. Dit convent was gelegen tussen de huizenblokken van de voornoemde straat, de Dender en de Kleine Dender en staat al in 1247 vermeld als 'Verdillenhof'. De toegang tot het begijnhof lag eveneens in diezelfde straat. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze

straat al in 1328 wordt aangeduid als *Baghinenstraete*, in 1423 *Beghinenstrate*, in 1575 *Beghijnestrade* en tenslotte in 1828 *Begijnhofstraat*. In 1880 moet echter het inmiddels leegstaande begijnhof plaatsruimen voor voor de Rijksmiddelbare school ⁽²⁾. De straatnaam verwijst dan nog jaren naar een locatie, die in feite verdwenen is uit het stadslandschap. Maar dit is niet de reden waarom men uiteindelijk gekozen heeft

voor een andere straatnaam. Alles gaat terug tot een aantal dramatische gebeurtenissen uit de Eerste Wereldoorlog. Niet langs de straatkant van het voormalige begijnhof maar daar tegenover op de speelplaats van het Sint-Catharinacollege worden op 21 oktober, 11 november en 1 december 1916 niet minder dan 803 burgers samengebracht die door de Duitse bezetter zijn opgeëist om gedwongen arbeid te verrichten dicht bij de frontlinie ⁽³⁾. De oproep weigeren wordt gestraft met drie jaar gevangenis en 30.000 mark boete. De meeste weggevoerden komen terecht in de Franse Ardennen in de omgeving van Sedan waar ze in mensonterende omstandigheden zware arbeid moeten verrichten ⁽⁴⁾. Ondervoeding, mishandeling, koude en ziekten maken onder de Geraardsbergse opgeëisten 41 slachtoffers. Hun namen staan

- (1) Taalkundig moet het 'Kollegestraat' zijn volgens *het Groene Boekje*, maar de officiële naam is nog steeds 'Kollegestraat'.
- (2) M. FRANCO, *Toponymie van Geraardsbergen, tot 1600*, Geraardsbergen, 1979, p. 3: in het derde kwart van de 15de eeuw spreekt men ook van *Verdillenstrate*.
- (3) J. DE RO, D. SURDIACOURT, "*Het Schoonste Spektakel*", *100 jaar filmvertoon in Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 2006, p. 180: ook zouden er in de projectiezaal van de *Volkscinema* op de Markt in oktober 1916 door de Duitse bezetter opgeëisten zijn samengebracht; G. VAN BOCKSTAELE, A.-M. VANDEN HERREWEGEN, L. DE COCK e.a., *Van Scholaster tot Principaal. Het Sint-Catharinacollege van Geraardsbergen en zijn voorgeschiedenis (1437-1989)*, Geraardsbergen, 1990, p.188-189: het college fungeert tijdens W.O. I als logistiek steunpunt voor het Duitse leger aan het IJzerfront. Naast de opgeëisten worden er ook gevangen soldaten samengebracht en organiseert de bezetter op de speelplaats allerhande controles en de bedeling van rantsoenzegels.
- (4) Een uitgebreid relaas over de leef- en werkomstandigheden van de Geraardsbergse opgeëisten lezen we in het *Oorlogsdagboek van het Davidsfonds. Een en ander over de Duitsers in de omschrijving der afdeelingen 1914-1918*, deel II, Brugge, 1920, p. 133-138. Uit dit werk heeft ook M. VAN KERCKHOVEN een aantal gegevens geput voor *Geraardsbergen tijdens Wereldoorlog 1914-1918*, Geraardsbergen, 1980, p. 50-54.

De speelplaats van het Sint-Catharinacollege in 1910. Achter de bomenrij en de witgekalkte muur loopt de 'Begijnenstraat' met verderop de gebouwen van de Middenschool. Tijdens de oorlogsjaren raakt het schoolleven er volledig ontwrikt. (Verz. J. Coppens)

gebeiteld op het oorlogsmonument op het Stationsplein ⁽⁵⁾. Eén van hen is *Pharaïl De Vlaminck*, zoon van Oscar en Prudence De Clercq. Als achttienjarige jongeling wordt hij op 28 oktober door de Duitsers opgeëist en naar Labry (Frans departement Meurte-et-Moselle, regio Lotharingen) gestuurd. Amper een jaar later, op 19 oktober bezwijkt hij er onder het Duitse juk. Van de overige opgeëisten die nog tijdens de oorlog of na de wapenstilstand terugkeren, blijken er 182 doodziek en 41 verminkt.

De 'Bond der Opgeëisten van Geeraardsbergen'

Na de Eerste Wereldoorlog heeft minstens 15% van de Geeraardsbergse stadsbevolking de Duitse repressie direct aan den lijve ondervonden. Zij verenigen zich in de *Bond der Opgeëisten van Geeraardsbergen* met E. De Boeck als voorzitter. Op 22 september 1922, vijf dagen na de inhuldiging van het prestigieuze oorlogsmonument op het Stationsplein door de Franse generaal Lavigne-Delville,

richten zij een schrijven aan het stadsbestuur om de *Begijnhofstraat* te wijzigen in de *Wegvoeringstraat* ⁽⁶⁾. In hun aanvraag verwijzen ze naar de plaats waar de opgevorderde burgers werden verzameld, het beginpunt van een lange lijdensweg... Een antwoord op hun brief noch enig besluit van het College van Burgemeester en Schepenen hieromtrent zijn in de archieven teruggevonden. Dat de naamverandering kort nadien toch is doorgevoerd kunnen we evenwel opmaken uit het besluit

⁽⁵⁾ Dit zijn: Osc. Battheus, Jul. Blanchart, Alb. Brootcoorens, Arth. Capiou, Em. De Clercq, Adh. De Froy, Alb. De Froy, Joz. De Schuyteneer, Jul. De Vlaminck, Phar. De Vlaminck, Alb. De Vos, Joz. De Vos, Leon De Vos, Arth. Gosseye, Gisl. Imbo, Vict. Lossez, Ach. Machtelinckx, Alb. Machtelinckx, Rich. Machtelinckx, Frans Maes, Ive Maudens, Jul. Meerpoel, Vict. Merckaert, Gust. Noels, Vict. Paquet, Arth. Rateau, Aimé Romeyns, Edm. Uytkaftot, Jul. Van Cauwenberghe, Ben. Van Damme, Jul. Van De Catseye, Alb. Van Den Herreweghe, Cyr. Vander Beken, Petr. Vander Maelen, Frans Vander Stricht, Theof. Van Trimont, Jul. Van Welden, Arth. Vekens, Alf. Verschaffel, Em. Vidts en Hendr. Wauters. Zie ook: D. SURDIACOURT, *De oprichting van het oorlogsgedenkteken 1914-1918 te Geeraardsbergen*, Gent, 1984; A. VERSCHAFFEL & J. VERSCHAFFEL, *Monumenten en oorlogsherinneringen in Geeraardsbergen*, in *De Heemschutter*, 2002, nr. 186, p. 26-28.

⁽⁶⁾ RAR (Rijksarchief Gent), MGA (Modern Gemeentelijk Archief) Ger, nr. 211. Deze straatnaam vinden we ook terug in Lokeren, Sint-Niklaas, Wetteren, Laarne en Hofstade, maar telkens geschreven met dubbele s: Wegvoeringsstraat. Op de website van de stad Geeraardsbergen vinden de naam eveneens met dubbele s.

Bidprentje van Pharaïl De Vlaminck (1898-1917), één van de 41 opgeëisten die tijdens W.O. I zijn overleden. (Verz. J. De Ro)

van de bewindslieden tijdens hun zitting van 24 maart 1923 om de *Denderkaai*, gelegen langs de kant van de Rijksmiddelbare school, te wijzigen in de *Begijnhofkaai* (?). Moet dit gezien worden als een compensatie voor het verdwijnen van de historisch gegroeide *Begijnhofstraat*? Of is het een eis van de katholieke burgemeester Gustave Flamant en zijn dito schepenen Jules Pieraert om toch de naam 'Begijnhof' in een straatnaam te behouden? Het slopen van het begijnhof tijdens de late 19de eeuw is immers met tegenzin van de katholieken gebeurd onder druk van de liberalen.

Niet alleen de straatnaam verandert...

Tijdens het interbellum raken de Geraardsbergenaars langzamerhand vertrouwd

met de nieuwe straatnaam. Op 13 augustus 1933 wordt ter gelegenheid van de "H. Hartbetooging" een foto genomen van "de stille Wegvoeringstraat in rijken tooi". Het straatbeeld is na driekwart eeuw quasi volledig veranderd. Schoolgebouwen langs beide straatkanten en dito parking zijn anno 2006 in de plaats

gekomen van statige woonhuizen (8). De *Begijnenstraat* is tijdens het ancien régime eerder een bruisende locatie. Hier is al in het derde kwart van de 15de eeuw sprake van een brouwerij. Tijdens de 18de eeuw wordt er zelfs op twee plaatsen bier gebrouwen. Bekend in die tijd is de herberg *De Gulden Boom* van de familie Roman. In 1826 zorgt

Geeraardsbergen 22 september 1922

Den Heer Burgemeester en Heeren schepenen

Mijnheeren.

In naam van het bestuur van den bond der Opgeëischten van Geeraardsbergen, sturen wij U een schrijven, met beleefd verzoek dit aan de Gemeenteraad in her eerstvolgende zitting te onderwerpen die, hopen wij er eene gunstige stemming zal over uit brengen. Ziehier waarvan spraak is: verscheidene onzer raadsleden zullen zich wel herinneren hoe ten tijde der bezetting, 800 weggevoerden onzer gemeente, wel is waar op verschillende tijdstippen, 21 oktober, 11 november, 1 december 1916, als samenkomstplaats hadden het Collegie in de Begijnhofstraat, om dat allen langs die zelfde straat den lijdensweg te betreden. Langs die zelfde straat is het dat onze 41 geliefde dooden zijn gegaan, om, het eenige wat zij bezaten, voor het Vaderland te geven, dit was hun leven. Ruim 100 mannen waren er ook bij, toen nog gezond maar die nu hier als wrakken rondlopen, en waarvan een zeker aantal, een vervroegden dood zullen ingaan. 't Is aan die straat dat wij allen Geeraardsbergenaars voor het groot gevang van den vreemde indringer die daar voor ons bestond, een lang geheugen zullen aanhechten, 't is ook in diezelfde straat dat wij onder den dwang van de overweldiger, een ellendig leven te beginnen hadden, zooals in den tijd der slaven.

En, Mijnheeren, omdat het die straat is, om zoo te zeggen, bijna alle weggevoerden van ons kanton heeft zien voorbij trekken, en dat het ook nog, die straat is die met bittere afscheidstranen is besproeid geworden, als blijvende herinnering aan die met geweld gedane wegvoeringen, om de naam van de huidige Begijnhofstraat te doen veranderen in dien van Wegvoeringstraat.

Hopende, Mijnheeren, dat onze vraag geen tegenkating zal ontmoeten, verwachten we dat den ganschen gemeenteraad, met den Heer Burgemeester aan het hoofd, aan onzen wensch zal voldoen.

Aanvaard, Mijnheeren, onze beleefde groeten.

Namens den bond der opgeëischten van Geeraardsbergen

De Secretaris

de Voorzitter

J. De Roeck

E. De Boeck

(?) SAGer (Stadsarchief Geeraardsbergen), Verslagen van de besluiten van het College van Burgemeester en Schepenen 1917-1924, zitting van 24 maart 1924.

café *Den Trompet* er eveneens voor drankvertier⁽⁹⁾.

Wellicht niet meteen voor de naaste burens, want van de 114 burgers die er in 1822 in de *Begijnhofstraat* wonen, zijn er slechts 14 van het mannelijk geslacht. Met inbegrip van de huisjes van het begijnhof, telt de straat 39 wooneenheden met overwegend kantwerksters, spinsters, naaisters en dienstmeiden, enkele begijntjes en religieuzen⁽¹⁰⁾.

De Tweede Wereldoorlog: terug naar af...

Nog even verandert de *Wegvoeringstraat* opnieuw van naam... Amper honderd dagen na de Belgische capitulatie, stuurt de Duitse Ortskommandant in Aalst op 19 september 1940 een brief naar het stadsbestuur van Geraardsbergen met het dringende verzoek de naam van de *Wegvoeringstraat* te wijzigen in de oude benaming. Al een week later gaat het College van Burgemeester en Schepenen tijdens zijn zitting van 26 september in op deze eis⁽¹¹⁾. De straat noemt tijdens de oorlogsjaren opnieuw de *Begijnhofstraat*. Hiermee wordt voor de nieuwe machthebber niet langer herinnerd aan een zwarte episode uit de eerste Duitse bezetting... Na W.O. II wordt de herinnering aan het tragische lot van de opgeëisten in ere hersteld en blijft de naam *Wegvoeringstraat* gehandhaafd.

De Wegvoeringstraat sierlijk getooid voor de doortocht van de "H.Hartbetooging" op 13 augustus 1933. (Verz. J. Denie)

Anno 2006 wordt in de Wegvoeringstraat nog weinig gewoond. Alleen bij het begin en het einde van elke schooldag wordt de rust er verstoord door de schoolgaande jeugd. (Foto J. De Ro)

⁽⁸⁾ Fotoboek *Geraardsbergen's Schoonste Dag 13 Oogst 1933 Vlaggefeest* (Bond van het H. Hart), Anderlecht, 1933.

⁽⁹⁾ J. DE RO, *De dorst van Geraard. De dranknijverheid in Geraardsbergen en deelgemeenten in historisch perspectief*, Geraardsbergen 2005, p. 82, 95, 120, 176, 178.

⁽¹⁰⁾ RAR Rijksarchief Ronse), MGA Ger, nr. 1183.

⁽¹¹⁾ SAGer, *Verslagen van de besluiten van het College van Burgemeester en Schepenen 1934-1941*, zitting van 26 september 1940.